

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. na. 68.

Fylke: Nordalands.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Lindsås

Emne: Bålbruning på ~~vaskedag~~
i året.

Bygdelag: Nordalands

Oppskr. av: Anders Spjeltnes

Gard: Spjeltnes

(adresse): Lindsås

G.nr. 87 Br.nr. (sein bål-gard)

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke): bonde

~~f. 28-8~~ f. 28-8-
1865-

SVAR

1- Her brukar me seia bål når ein
brenner eit heil anna ute f. d.
eit lass heil so pålag av brenstfang
o. me seier stort eller lite bål, er det
svart lite, kallar me det òg brising
eller elating

Lide når dei brude var
framfyr alt jansokkvellen,
avag til òg syftesakkvellen. I den
seinare tid hev ein like til ò
brenne såta olsakkvellen òg.
Og vil gjera merksam på, at disse
bål, som vart brude avanserte
dagar var (og er) kalla: såter,
jansoksåta, syftesak-såta, men
aldre bål.

Når på fyr-sinnaren
kviert vart lagt framme (ute) vart det
gjort opp ein liten eld (bål) fyrste
kvellen dei låg ute, til denne elden
vart kvitvi gaga so dei kunne få
njate godt av varmen og røyken.
Denne skikken kallas dau ring.
o: dauva beiste. Dette var ei fest-
stund båt fyrer folk og fe.

Dætur, Týður vel; dag. Al þrallskepp
skyr ljós, og sólids var dette gjort
fyrr á vengja búskopum fyrr þrall-
skap með dei gjekk þá beiti i útmarki
Dette með á "dætura beista" gjekk al-
tid fyrr seg um þvellen. Þennu spikkum
held seg þer til i 80 ári

- 11. Jansak og syftusak-sátarne var al-
tid brend um þvellen fyrr jansak-
eller syftusak-dagen með nettes bel.
Sáta var sam regel með brend nær
12. det ljarnar av dag. Þako regel fyrr
þar lengji sáta skuldi brenda var det
stærji. Stædur.

14. Þvar gard eller grend hadde sin
vissa þassar at brenda sáta
þá stik det þu var þrá gamalt.
Þer i Lindas (i Þyrskjbyggdi) er
sáta altid brend þá i högd sam
heiter Þvalur, men elles kan det
vera so gnes. Er det ei hövslig högd
i ei grend, star eller titi, brender
ein gperu der. Men di högre ein
þyrum iþþ með sáta di gjevur
er det.

Dei sam steller med sáta

- 18. Týður det mestu er det tungdömur
sam stella med sáta og þveitlu
þar, þátu gátar og gjunter.
- 19. Þann áleime þer iþþ þu brenda
sáta eller gperu iþþ st.
- 21. 7 þiundráðansskifti þyngja tung-
dömslagi þa seg av brendingi gnes
stædur.

88141

Korleids ein bygd sata.

23. Sata skulu vera so høg som ræd var, frekubbar o. l. skultu standa til endis, ~~ellis~~ i sata, ellis slapp en brendfangi inn her og kvar som di parsti. Ypatim på sata ha ein inn eit held anna elöfengd som var lett á kvicka i.

Korleids ein fekk báltyrki.

26. Gamli bátar var mykje brúkt til satar, og eitum vedvalag.
27. Nei, fyrr dette var det engin regel, men kvar og ein som var með gjörðu sit bestu með á skappa brendfang til sata.
28. Á stela brendfang til sata var det ikkje tali um, hjá deim som hadde skaq fekk ein arfall i skagan, bór og gamla stakkar o. l. Ellis skreipa kvar og ein naka ikkop til sata.

Korleids skulle bálut vera.

31. Jansak, septsak og alsak bálut var like her bálut i eit og anna. det dit var mest um á gjera var at sata brend med skar lágr og lysti so mykje som mogleg og mein end ándru sine satar.
34. At bálut skulle røkja mest mogleg var det ikkje tali um, heller ikkje at det skulle sprúta queistar av bálut.

36. Kva bálut skulle lena til?

Dette er eit spurgsmål som eg ikkje kan svara på. Kan skj det hev med der avangjor ^{menne} daturing á gjera med á halda at trollskop burl.

båte på falk og fe, eller at det er
ein levning eller alltidens midreim-
arblat?

37. No er det so at ein gjerne brenner
sätorne på stader der krøttri ikkje
går, eller kan koma, so ein vanstoklag
kan tru at bålbranninge kan ha
noko med dævinge å gjera. Og trur
ikkje nokon no kan svara på dette.

Testen ved bålet.

Um vort er fint, liker ungdommar-
ne seg der ved bålet på yms vis, dei hev
gjernu ein med som spelar fole eller
belgspel, og so går dansen med liv

40. og lyst til soli renn. Noko sors namn
på denne leiken ved sata hev me ikkje.

41. Um såta vart brend i merleik av hei-
men var dei eldre gjerne med ei liti stund
med sata braun, elles ikkje.

43. Det var elles er ikkje skinn å ha mista
med seg til bålet. Det kendte at ein eller
annan gut hadde "ein kalling" i baklomma
å kvikka seg på, men dette var ikkje vanleg.

44. Var verit ilagleg dansa dei gjerne i ein
lave eller stave

45-46. Det kendte at ein eller annan sprang
over elden eller gjennom røyken etter
at sata var noko medbrend, men det
var ikkje "tradisjonelt". Det var helst
gustingar som ville "visa seg" som
gjorde slikt.

47. Å taka brandar frå sata med seg
til å geyma er ikkje kjend her.

stund!

80141

Skikken i dag.

49. At bålbreuning skal tena ei
 iippgava hjå folket, er det ikkje, etter
 mi meining, ten so hev vore, er
 dette gløynd fyrn hunderavis år
 sidan. No er det berre ein skikk,
 som hev heldt seg gjønnon i tinte-
 lege tider. Skikken held seg mest
 i brieda til kring 1900 år, sidan
 tok det gradvis av. Orsaki til detta
 var at tingsdamer tok seg ut, og so
 var det berre eldre folk og barn som
 sat att heima, og disse ^{neim} ikkje ta på
 seg slite med skappa brendfang til
 sata som rimleg var. Men i dei
 seinare åri hev skikken teke seg
 meir iippat, grunnen til dette er at
 dei som reiste frå heimarne sine
 og ind til byen, no bygger seg hytter
 rundt land og strand, og dei tek den
 gamle skikken iippatt.